

УДК 340.1

*Олена Миколаївна Андрусенко,
студентка економіко-правового факультету
Одеського національного університету
ім. І. І. Мечникова*

ПРОБЛЕМА НЕЗАКОННОЇ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ ТА ТКАНИН У КОНТЕКСТІ СТАНОВЛЕННЯ ЧЕТВЕРТОГО ПОКОЛІННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ

Сучасні технології можуть докорінно змінити фактичний зміст поняття громадянської свободи, коли люди з фізичними та іншими вадами можуть стати повноцінними учасниками суспільства, а також призвести до порушення соціальних норм і, у першу чергу, норм моралі, а згодом і норм права. Так, зокрема, прикладом таких зловживань науково-технічним прогресом наразі є проблема незаконної трансплантації органів та тканин людини.

На цьому тлі дослідження проблеми незаконної трансплантації органів та тканин людини вбачається вкрай актуальним.

Метою статті є дослідження проблеми незаконної трансплантації органів та тканин людини у контексті становлення і розвитку четвертого покоління прав людини.

На думку О. Скакун, у ХХІ столітті можна говорити про становлення четвертого покоління прав людини, що є результатом втручання у психофізіологічну сферу життя людини, яке не є безмежним [1, с. 213-214].

Окремою ланкою всередині теорії четвертого покоління прав людини є концепція соматичних (від грец. soma — тіло) прав людини, автором якої є В. Крусс. Вчений відзначає, що серед правових інтересів особистості на рубежі третього тисячоліття від Різдва Христового, можна виокремити групу таких, що засновуються на фундаментальній світоглядній упевненості в «праві» людини самостійно розпоряджатися своїм тілом: здійснювати його «модернізацію», «реставрацію», або навіть «фундаментальну реконструкцію», змінювати функціональні можливості організму та розширювати їх техніко-агрегатними чи медичними засобами [2, с. 43].

Зовсім протилежну думку в розумінні четвертого покоління прав людини, з точки зору онтологічного підґрунтя, пропонує С. Івентьєв. Він намагається закласти під концепцію сучасного покоління прав людини теологічне, релігійне підґрунтя, що є корисним з точки зору уніфікації та гармонізації аксіологічних засад права в умовах глобалізації, інтеграції та інформатизації.

Слід відзначити, що значна частина юридичних проблем, які в різних країнах розуміються законодавцем по-різному, припадає на алотрансплантацію. Гомотрансплантація може бути ще поділена на некро- (від померлої людини) та віто- (від живої людини) різновиди, що має велике практичне значення (термін придатності органу від померлої людини становить 11 років, а від живої — 20). Серед аспектів, які було б доцільно виокремити в контексті становлення четвертого покоління прав людини, що торкаються зазначених проблем, варто визначити основні сторони тих відносин, що їх формують. Зокрема це, крім власне, донору та реципієнта, ще лікарі (або інші кваліфіковані особи), що проводять трансплантацію та дилери — особи, які знаходять донорів для реципієнтів і навпаки. Тут є дві проблеми. Перша полягає у тому, що донор та реципієнт за обоюстороннім бажанням хочуть здійснити трансплантацію. Друга — коли трансплантацію вчиняють з порушенням волі донору, тобто всупереч його інтересам та баченням цього питання.

Зосередимо поки що свою увагу на першій проблемі, адже вона не є однозначною у філософському та теоретичному контексті з точки зору юридичної науки. Так, зокрема виходячи з соматичного права людини розпоряджатися своїм тілом та життям вона може добровільно виступати донором для іншої людини за власним бажанням, а отже, подібні операції з точки зору концепції соматичних прав людини, з позицій сутності та змісту четвертого покоління прав людини мають бути легальними. Протилежне буде суперечити такому праву людини. Багато країн, у тому числі Україна, дотримуються позиції, за якої людина може бути донором органу, чи тканини, який не може бути відновлений тільки у виключних випадках (наприклад, коли мова іде про нирку і видалення однієї не загрожуватиме життю людини, або, коли органи вилучаються у тяжко хворих, чи померлих від невиліковної хвороби) [3, ст. 377]. Однак, за таких обставин, чи варто вважати злочинцями дилерів, лікарів та донорів? Бо ж якщо вони роблять свою справу у межах обопільної згоди донора та реципієнта, то це не суперечить правам останніх по суті. Вони допомагають їм досягнути реалізації своїх інтересів — здоров'я, вирішення фінансових проблем тощо.

Що ж стосується другої проблеми, коли донор проти його волі позбавляється тканин, чи органів, то це є протиправним априорі і тут немає місця для риторики. Можна лише відзначити, що шляхом подолання негативних наслідків такої протиправної діяльності є розвиток науки у сфері штучного вирощування останніх, де вже мають місце серйозні досягнення, а отже є реальна перспектива у осяжному майбутньому здійснити ліквідацію чорного ринку трансплантації тканин та органів.

Отже, проблема незаконної трансплантації органів та тканин доктринально обґрунтовано належить до четвертого покоління прав людини, їх так званої соматичної групи, однак з практичної точки зору вона видається неоднозначною та такою, що потребує удосконалення з боку національних правових систем та міжнародного права.

Використані джерела:

1. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (енциклопедичний курс): [підручник] / О.Ф. Скакун. — Х.: Еспада, 2006. — 776 с.
2. Крусс В.И. Личностные («соматические») права человека в конституционном и философско-правовом измерении: к постановке проблемы / В.И. Крусс // Государство и право. — 2000. — № 10. — С. 43-50.
3. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16.07.1999 р. № 1007-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 41. — Ст. 377.

Андрусенко О. М. Проблема незаконної трансплантації органів та тканин у контексті становлення четвертого покоління прав людини.

У статті автор розглядає актуальні проблеми незаконної трансплантації органів та тканин в контексті становлення четвертого покоління прав людини у філософсько- та теоретико-правовому, а також практичному аспектах.

Ключові слова: четверте покоління прав людини, соматичні права, незаконна трансплантація.

Андрусенко Е. Н. Проблема незаконной трансплантации органов и тканей в контексте становления четвертого поколения прав человека.

В статье автор рассматривает актуальные проблемы незаконной трансплантации органов и тканей в контексте становления четвертого поколения прав человека в рамках философско- и теоретико-правового, а также практического аспектов.

Ключевые слова: четвертое поколение прав человека, соматические права, незаконная трансплантация.

Andrusenko O. The problem of illegal transplantation of organs and tissues in the context of the emergence of the fourth generation of human rights.

The article examines the issues of the day of illegal transplantation of organs and fabrics in the context of becoming of fourth-generation of human rights within the framework of philosophical and theoretical, and also practical legal aspects.

Key words: fourth-generation of human rights, somatic rights, illegal transplantation.

Рекомендовано до друку кафедрою загальноправових дисциплін та міжнародного права Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова.